

Максименко Олена Василівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВІКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У науці кримінального права постійно точаться дискусії щодо встановлення віку кримінальної відповідальності та особливостей призначення кримінальних покарань неповнолітнім. У Кримінальному Кодексі України статтею 22 визначено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Також частиною 2 цієї ж норми окреслено, що особи, які вчинили кримінальні правопорушення у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (статті 115-117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398), жорстоке поводження з тваринами (стаття 299), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандітизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), сексуальне насильство (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина перша статей 262, 308), грабїж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина третя статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296) [1].

Така позиція законодавця, на нашу думку не є однобокою по відношенню до дитини. Адже, з однієї сторони державою гарантовано права дитини на «дитинство», а з іншої – дитина повинна зазнавати

обмеження у реалізації своїх «дитячих прав», у разі скоєння нею окремих протиправних діянь. Вважаємо, що існуючу норму необхідно переглянути у бік послаблення кримінальної відповідальності дитини. Більш гуманно та справедливо по відношенню до дитини буде визначення загального віку кримінальної відповідальності в Україні – 18 років. Особа, яка скоїла кримінальне правопорушення, не залежно від ступеню тяжкості, у віці від 10 до 18 років, на наш погляд, повинна бути піддана особливим заходам виховного характеру.

Хоча, у більшості країн світу визначено більш ранній вік кримінальної відповідальності ніж нині в Україні, наприклад у віці від 7 років по КК Швейцарії та – 17 років по КК Польщі. Досить специфічними є норми кримінального законодавства Аргентини, які визначають, що особа у віці від 10 до 14 років може нести кримінальну відповідальність лише в разі усвідомлення нею протиправності своєї поведінки. Причому питання про можливість такого усвідомлення є питанням факту і підлягає доведенню стороною обвинувачення [2].

Верхня вікова межа в різних державах має суттєві відмінності. Так, в Англії вона встановлена до 21 року, а в Туреччині - до 18 років [3]. В той же час у кримінальному праві США немає єдиної, чітко вираженої градації неповнолітніх за віком, що дозволяє застосовувати до різних вікових груп різні виховні заходи і покарання [4, с. 77]. За загальним правилом особа, яка не досягла семирічного віку, не несе кримінальної відповідальності за свою поведінку, незважаючи на наявні істотні відмінності у визначенні вікового періоду, протягом якого особа відповідно до національного законодавства тієї чи іншої держави вважається неповнолітнім. Загальним для всіх зарубіжних країн є та обставина, що стосовно дітей діє режим обмеження меж призначення покарання, а також фактичної можливості його застосування з урахуванням вікових та психологічних особливостей особистості і тяжкості вчиненого злочину. Так, в залежності від тяжкості та суспільної небезпеки вчиненого злочину в деяких зарубіжних країнах встановлюється чітке коло злочинних діянь, за які настає кримінальна відповідальність дитини. Наприклад, КК штату Техас встановлює, що до досягнення 15-річного віку особа може бути притягнута лише за вчинення фелонії [4, с. 92]. Вікові та психологічні особливості особистості також враховуються при визначенні меж призначуваного неповнолітній особі покарання. Так, відповідно до кримінального законодавства Туреччини покарання особі у віці від 11 до 15 років у разі усвідомленого вчинення ним злочину скорочується наполовину. В інших випадках покарання не застосовується взагалі, замість цього така особа передається на виховання та виправлення або батькам, або в державну установу до досягнення 18-річного віку [3].

Отже, проаналізувавши норми кримінального законодавства щодо встановлення віку кримінальної відповідальності в деяких

зарубіжних країнах, варто зазначити, що в кожній з них визначено свої вікові межі. Однак, важливим при притягненні дитини до кримінальної відповідальності є врахування нею ступеню усвідомленості протиправних дій. Такий позитивний досвід зарубіжних країн варто враховувати при проведенні реформування кримінального законодавства щодо визначення віку кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Кидина Н. Критерии индивидуализации наказания несовершеннолетних при его назначении. *Legea si Viata. Moldova*, 2015. № 9/3 (285). С. 25–29.

3. Кідина Н. В. Кримінальна відповідальність неповнолітніх у Європейських країнах у ХУІІІ – ХІХ ст. ст. Сучасний стан і перспективи розвитку соціально-гуманітарних наук і освіти : зб. наук. ст. соціально-гуманітарного факультету НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2002. С.157–163

4. Злочини та покарання в Англії, США, Франції, ФРН, Японії (Загальна частина кримінального права). Н. Ф. Кузнецова. М.: Юрид. літ., 1991. 287 с.

Матюшенко Олена Іванівна,

завідувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 438 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ»

Прояви жорстокості у війні, нехтування її законами і звичаями викликає відповідну та адекватну жорстокість іншої сторони, що перебуває у стані війни. Такий стан справ призводить до відкладання спроб улагодити конфлікт мирними засобами. Тому дотримання хоча б однією стороною законів та звичаїв війни набувають великого значення, адже це свідчить не лише про прихильність держави до загальновизнаних принципів права, а і дає змогу вести її з мінімальними втратами та жертвами і завершити швидше. Порядок ведення війни регламентовано цілим рядом міжнародно-правових актів, починаючи з Гаазьких конвенцій про закони та звичаї війни 1899 та 1907 років. Основним завданням збройних сил у випадку виникнення війни є утримувати конфлікт у первинних рамках, щоб не допустити його ескалації, проводити конфлікт раціонально, фахово, з